

Vindplaats zingeving

vindplaatszingeving.nl

Moreel beraad

Stappen

Focusvraag

Stap
01

MORELE VRAAG VERKENNEN

Casus inbrengen en
informatieve vragen

WAAR SCHUURT
HET? WAT IS HET
JUISTE OM TE DOEN?

Stap
02

PERSPECTIEVEN

Verschillende betrokkenen en
hun perspectieven in kaart
brengen

WAT STAAT ER OP
HET SPEL?
VOOR WIE?

Stap
03

WAARDEN WEGEN

Waarden herkennen op basis van
de casus, perspectieven
en morele vraag

WAT WEEGT
ZWAAR(DER)?
VOOR WIE?

Stap
04

BESLUITEN

Stappen voor de toekomst

WAT GAAN WE
DOEN/LATEN/NOG
UITDENKEN?

Moreel beraad

Stappen

Focusvraag

1

VERHALENFASE

IN WAT VOOR
VAARWATER BEN JE
TERECHT GEKOMEN
MET DEZE
ZORGVRAAG?

2

MORELE
SIGNALEN
HERKENNEN

WAT IS DE VREEMDE
EEND IN DE BIJT?

3

WAARDENONDERZOEK

WAAR IS DE STROMING
STERK?

4

ZELFCOMPASSIE
&GRENZEN

WELKE KOERS WIL IK
GAAN?

5

BESLUITEN

WAAR VIND IK RUSTIG
VAARWATER?

Morele radar

Emotionele
signalen

Professionele
signalen

Relationele
signalen

Waarde-
signalen

kalm vaarwater?

rimpelingen?

morele spanning?

tijd voor reflectie!

Morele reflectie

signalen

Welke signalen?

Emotioneel/professioneel/relatieel/
waarden

waarden

Wat staat hier op het spel?

- Autonomie/veiligheid/
verantwoordelijkheid/zorgrelatie
- lets anders: .....

koers

Wat vraagt dit van mij / ons?

- Bespreek dit met een collega
- Plan een reflectiemoment/
teamoverleg/moreel beraad

plan

 Dit gaan we doen:

.....

MORELE STARTVRAAG

“Telt het

voor jou

dat dit

bij mij

almaar weer

pijn doet

zo gaat

en stoppen moet?”

“Telt het – voor jou – dat dit – bij mij – almaar weer –
zo gaat – pijn doet – en stoppen moet?”

Bron: Andries Baart en <https://www.presentie.nl>

MOREEL KOMPAS

- C** Caring about : oog hebben voor
- C** Taking care of: ervoor zorgen dat
- C** Care giving: zorgen voor
- C** Care receiving: reageren op zorg

Tronto, Joan C. (1993). *Moral boundaries: a political argument for an ethic of care.* Routledge, New York.

MORELE KWESTIE?

Identificeer de morele lading

Morele
ID card

- Botsing van waarden
- Aanwezigheid van een dilemma
- Vragen over 'goed' en 'fout'
- Betrokkenheid van normen en waarden
- Gevoel van 'wringen' of 'schuren'

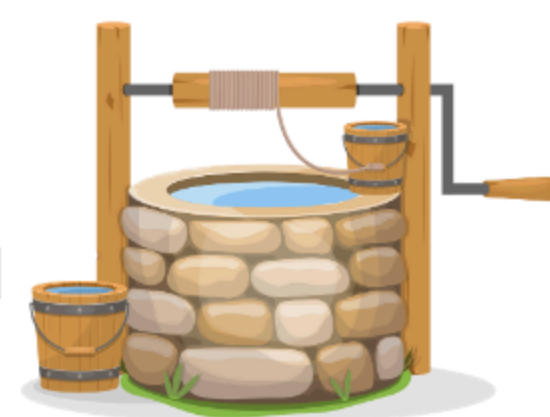

Eerste hulp bij zinverlies

WANNEER DE ZIN ZOEK RAAKT

KRACHTBRONNEN

Wat: dagelijkse zingeving versterken. Dagelijkse routines en activiteiten volhouden geeft gevoel dat het leven doorgaat, dat niet alles verloren is
Hoe: vragen naar dagelijkse activiteiten en routines, helpen met deze mogelijk te maken

VERBINDING

Wat: verbinding herstellen of verstevigen, blijkt belangrijkste element te zijn als tegengif tegen zinverlies en tegen existentiële eenzaamheid en mogelijke traumatisering door ziekte ervaringen.
Hoe: naasten betrekken,, verbinden met traditie/God/hogere/natuur/kunst

SPIRITUELE NALATENSCHAP

Wat: nalatenschap (spirituele) verkennen en benoemen.
Hoe: vragen naar waar iemand trots op is, kunnen ontvangen en geven van zorg kinderen/kleinkinderen/belangrijke naasten betrekken

IDENTITEIT

Wat: identiteit versterken, behoud van initiatief, keuzemogelijkheden ervaren, eigen activiteiten voortzetten, rollen
Hoe: initiatieven ondersteunen, vaardigheden uit verleden aanboren.

HOOP

Wat: hoop versterken, speciale doelen stellen
Hoe: versterken van de verbeelding, stellen wondervraag, deelname groepen/rituelen.

INNERLIJKE RUIMTE

Wat: open houding voor patiënt, zorgverlener, naaste, ruimte bieden voor diepere emoties en spanningsvelden
Hoe: herkennen thema's ahv spanningsvelden Ars Moriendi model Leget

VERWEVEN LEVEN

Verlies en rouw

Zicht op zingeving

Hoe

**Helderheid in
levensthema's**

**Herijken van centrale
waarden**

Wat

Serie individuele
gesprekken over verlies-
en rouwervaringen.
-Scholing over thema
rouw en verlies

Waarom

Verweven van
verlieservaringen in het
leven dragen bij aan het
herstellen en versterken
van identiteit, zingeving
en veerkracht van cliënt
en naastbetrokkenen

Doelgroep

- Cliënten die te maken hebben met rouw- of verlieservaringen
- zorgmedewerkers
- vrijwilligers
- mantelzorgers

ZINGEVING

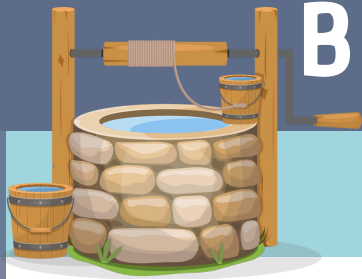
Wie

Het leven kan zo mooi
zijn maar daar is nu
niets van over

[man, 93 jaar aan het
sterfbed van zijn vrouw]

BRONNEN VAN ZIN

Zingeving en levensvragen

Zicht op zingeving

Hoe

In kaart brengen van eigen krachtbronnen

Mobiliseren zingevende bronnen

Wat

- Serie individuele gesprekken over bronnen van zingeving.
- Groepsbijeenkomsten
- Vieringen
- Rituelen

Waarom

Verkennen en inzetten van zingevende bronnen leidt tot het versterken van welzijn, identiteit en autonomie

Doelgroep

-Cliënten met zingeving- en levensvragen

Wie

“

Ik doe aan alle activiteiten mee. En toch voel ik me eenzaam

”

[Vrouw, 82 jaar, grote sociale kring

ZINGEVING

Vindplaatszingeving.nl

Innerlijke RUIMTE

Palliatieve
zorg

Zicht op zingeving

Hoe

Ordenen van
spirituele/existentiele
thema's in palliatieve
fase

Waarom

Verkennen van de
thematiek creëert rust en
ruimte om op de eigen
manier afscheid te
kunnen nemen. Beproefd
concept in palliatieve
zorg

Doelgroep

-Cliënten en hun
naasten in de
palliatieve fase
-Zorgmedewerkers

Wat

Serie individuele
gesprekken over afscheid
aan de hand van het ars
moriendi-model
(diamantmodel van Carlo
Leget).
-Scholing en training
zorgmedewerkers in kader
van zorg voor de
zorgenden

Wie

“

Voor mij is het leven
klaar. Maar ik wil mijn
kinderen daar niet
mee belasten

”

[vrouw, 89 jaar, lijdend
aan een chonische
longziekte]

ZINGEVING

Vindplaatszingeving.nl

Moreel KOMPAS

Zorgethische
vragen

Zicht op zingeving

Hoe

Ethische reflectie
Consultatie
Moreel beraad

Wat

Ethische vraagstukken en casuïstiek behandelen in moreel beraad, in ethische reflectie-gesprekken en d.m.v consultatie.

Waarom

Regelmatig stil staan bevordert de deskundigheid, geeft richting aan keuzes en vermindert (kans op) morele stress

Doelgroep

-Zorgmedewerkers
-Directie/management

Wie

“Moet je doorgaan met behandelen als iemand zo overduidelijk het niet gaat redden? De familie vond van wel. Ik lig er nog wakker van dat we moesten besluiten te stoppen met beademen.”

[zorgmedewerker in een ziekenhuis]

ZINGEVING

Vindplaatszingeving.nl

HUIS VAN ZIN

Zicht op zingeving

Hoe

Gesprekken over jouw eigen huis van zin.

Wat

- Wat vind jij zinvol? Hoe kun je met compassie werken?
- Voor de organisatie: waar zijn de vindplaatsen van zin?

Waarom

Werken aan zingeving leidt tot meer werkplezier en inzet van talent en expertise

Doelgroep

-Zorgverleners, in groepsverband

ZINGEVING

Wie

“

Ik werk heel graag in de zorg. Maar soms kost het me zoveel. Wie zorgt er voor mij?

”

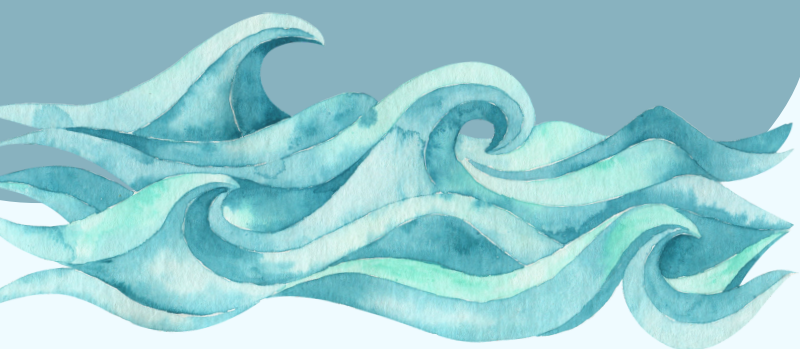
zorgmedewerker op een verpleegafdeling

Basis

vriendelijkheid

#vindplaatscompassie

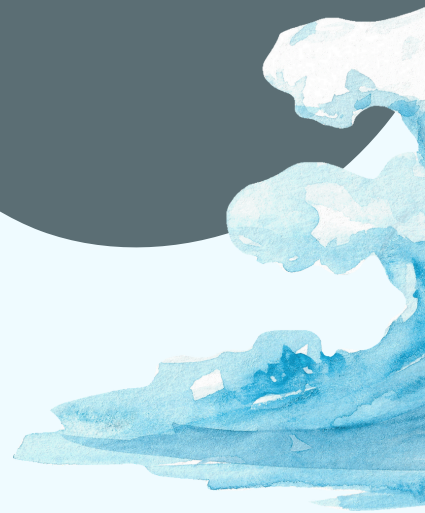
Hoe aardig
ben jij eigenlijk
voor jezelf?

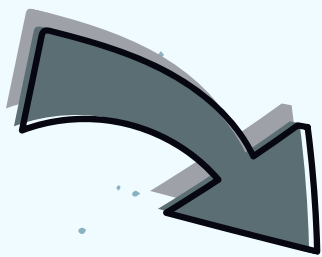
Omarm

Het hele pakket

Al je talenten,
prestaties,
onzekerheden
en angsten

Zeg tegen jezelf

Ik ben oké. Nu. Op
dit moment

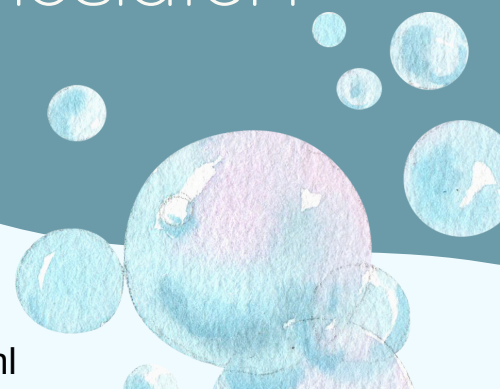
onthoud

Het hoeft niet
beter. Het is al
goed.

Effect

- Energie aan juiste dingen besteden
- Rust en ruimte door loslaten

Tekst:

Dominique Prins-König Yoga4Parkinson

Beeld: Beatrijs Hofland, vindplaatszingeving.nl

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*bijv naar een geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*bijv naar een geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*bijv naar een geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*bijv naar een geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*bijv naar een geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*bijv naar een geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

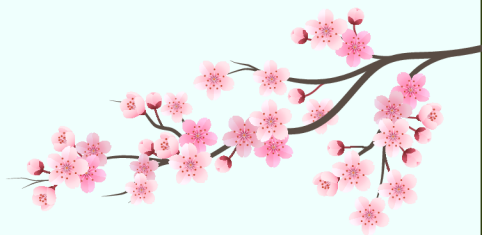
*bijv naar een geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*bijv naar een geestelijk verzorger

Zoek de zin

EMOTIE

Ik begrijp niet dat dit me overkomt

Zoek de zin

NACHTRUST

Ik heb vannacht weer niet kunnen slapen

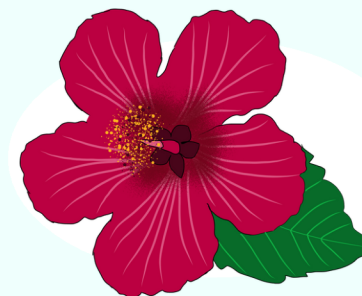
Zoek de zin

BEZOEK

Ik hoop dat mijn familie vanmiddag komt

Zoek de zin

ENERGIE

Als ik maar niet zo vermoeid was

Zoek de zin

GEBED

Ik bid altijd om genezing maar ik geloof dat ik niet verhoord word

Zoek de zin

LEVENSMOE

Soms denk ik, het hoeft niet meer

Zoek de zin

DOOD

Ik wil niet als een kasplantje eindigen

Zoek de zin

LEVEN

Ik wil nog wel doorleven, voor mijn kinderen

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*order in Hix naar
pmc/geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*order in Hix naar
pmc/geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*order in Hix naar
pmc/geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*order in Hix naar
pmc/geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*order in Hix naar
pmc/geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*order in Hix naar
pmc/geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*order in Hix naar
pmc/geestelijk verzorger

EERSTE HULP
bij zinverlies

- A- Aandacht = signaleren
- B- Begeleiding= ondersteunen
- C- Crisis = doorverwijzen*

*order in Hix naar
pmc/geestelijk verzorger

infinity

MINDFUL ADEMEN

Volg met je vinger het symbool en concentreer je op je inademen en uitademen.

Beatrijs Hofland geestelijk verzorger

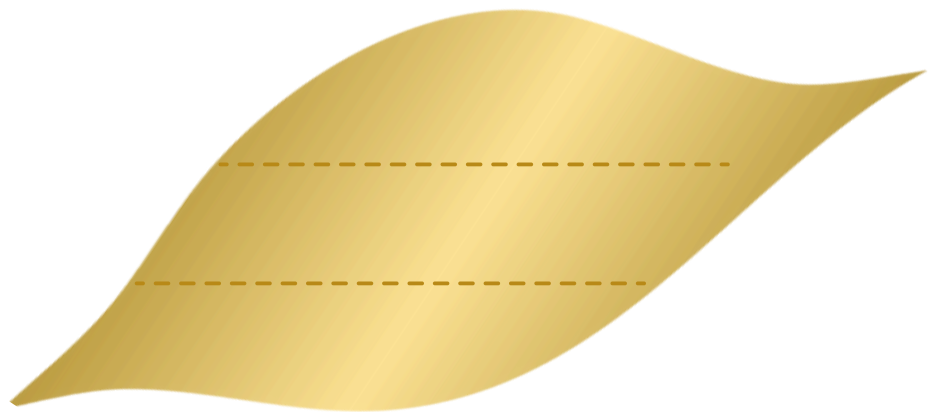
ALS IK NIET MEER BETER WORD...

**WAT IS DAN
GOEDE ZORG VOOR MIJ?**

ALS IK NIET MEER BETER WORD...

IS GOEDE ZORG VOOR MIJ:

Leidinggeven bij crisis

4 benaderingen voor een leidinggevende om een veilige en ondersteunende omgeving voor medewerkers creëren, wat het herstel en de veerkracht bevordert.

1

Biedt een veilige ruimte voor communicatie

Zorg ervoor dat medewerkers zich gehoord en gesteund voelen door open communicatie te bevorderen en grenzen te respecteren. Geef ruimte voor gesprekken of extra pauzes indien nodig. Een veilige omgeving vermindert angst en stress.

2

Zorg voor praktische ondersteuning

Bied praktische hulp door tijdelijke aanpassingen in werktijden, werkdruk of verantwoordelijkheden aan. Dit verlicht de emotionele last en helpt medewerkers zich op hun welzijn te concentreren. Dit kan ook begeleiding bij psychologische ondersteuning of een debriefing-sessie inhouden.

3

Wees transparant en informeer

Zorg ervoor dat medewerkers goed geïnformeerd zijn over de situatie met duidelijke en eerlijke informatie, zonder hen te overweldigen met details. Dit helpt onzekerheid en angst te voorkomen en houdt rekening met het tempo van betrokkenen.

4

Stimuleer een cultuur van steun binnen het team

Moedig medewerkers aan elkaar te steunen door informele momenten te organiseren, zoals koffie-kwartiertjes of groepssessies. Dit versterkt de solidariteit en creëert een collectief gevoel van steun en begrip.

Emotionele debriefing

Emotionele reacties

Impact op je dagelijks werk en
verhouding tot collega's

Lichamelijke reacties

Coping en zelfzorg

Steun en samenwerking in
team

Wat zou je graag willen doen om deze moeilijke situatie als
team samen te doorstaan?

Welke hulpbronnen kun je daarbij gebruiken?

LUISTER-RUIS

vindplaatszingeving.nl

LUISTER-RUIS

vindplaatszingeving.nl

LUISTER-RUIS

vindplaatszingeving.nl

LUISTER-RUIS

vindplaatszingeving.nl

HOOR JIJ WAT ER
(NIET) GEZEGD
WORDT?